

Posudek vedoucího diplomové práce

Název práce: **Dohled a Facebook**
Autor práce: Bc. Lenka Heroldová
Vedoucí práce: Mgr. Daniel Slaviček, Ph.D.

Diplomová práce Lenky Heroldové se věnuje velmi aktuálnímu tématu dohledu (tedy oboru Surveillance Studies) v kontextu toho, jak je dohlížení praktikováno na globálních sociálních sítích, primárně pak na Facebooku. Svou práci rozděluje na dvě hlavní části. Nejprve se zaměřuje na teoretické zkoumání dohledu jako takového s využitím teorií Michela Foucaulta, Gillesa Deleuze, Davida Lyona a Zygmunta Baumana. Následně popisuje to, jak Facebook, Twitter a Instagram využívají dohledových praktik ke generování zisku, jak jsou sociální sítě využívány, nebo možná spíše zneužívány, státními institucemi k získávání nejrůznějších osobních údajů a informací, a nakonec také to, jak je sebeprezentace a sledování druhých, včetně například fenoménu kyberšikany, samotným principem těchto platform.

Kolegyně Heroldová práci konzultovala a pracovala nejen s českou dostupnou, ale také zahraniční literaturou. Bohužel finální práci vedoucímu před odevzdáním nepředložila a je to škoda, neboť by jinak mohla aspirovat na lepší hodnocení. Práce tak vykazuje známky psaní v rychlosti, jsou zde často zkratkovité popisy, mezi tématy autorka přeskakuje bez vysvětlené návaznosti a nalezneme zde také mnoho překlepů. To vše platí zejména pro první teoretickou část. Například při popisu pojetí dohledu u Michela Foucaulta představuje klasické dílo *Dohlížet a trestat*, přičemž využívá modelu Panoptikonu (v práci též občas užívá pojmu Panoptik), následně však popisuje moc v *Dějínách sexuality* bez vysvětlení, jak dohled se sexualitou a potažmo s mocí souvisí. A přitom když hovoří o moci, tak se zde vůbec nezmiňuje o konceptu biomoci, který by sem asi měl patřit. I popis společnosti kontroly u Gillesa Deleuze nám toho o dohledu samotném moc neříká. K tomu zde dochází ke zmatení pojmů, neboť autorka píše: „*Deleuze si uvědomuje, že společnosti dohledu, jak je popsal Foucault, už nejsou aktuální. Nastává nová etapa, společnosti dohledu nahrazují společnosti kontroly*“ (str. 17). Jenže Foucault hovoří o disciplinární společnosti, nikoli o společnosti dohledu. O té hovoří spíše až současní teoretici dohledu jako například David Lyon, u něhož je také tento pojem v diplomové práci užit. Podobně je třeba si dát pozor na to, kdy hovoří autorka či konkrétní teoretik o moderní a postmoderní době, potažmo dohledu. V práci to působí matoucím dojmem, když jsou David Lyon a Zygmunt Bauman příklady teoretizování postmoderního dohledu a přitom se v textu hovoří o moderní společnosti (str. 21-22). K popisu tekutého dohledu, který vznikl společným dílem D. Lyona a Z. Baumana, nikoli pouze dílem D. Lyona (str. 21), si pak dovoluji pouze dodat, že je mi Zygmunta Baumana docela líto za překlepy v jeho jméně.

V druhé části přechází diplomantka k problematice dohledu na Facebooku. I když by si to opět zasloužilo lepší navázání na předchozí text, práce se výrazně vylepšuje. Je vidět, že toto téma je autorce bližší. Popisuje vznik této sociální sítě, aspekty toho, co znamená pořízení si účtu pro jejího uživatele a to, jak Facebook využívá osobní údaje, které mu uživatelé dobrovolně předávají. Jelikož sám nejsem uživatelem této sociální sítě, považuji výklad za velmi zajímavý. Například to, jak funguje News Feed, co je hyper/mikro targeting, Custom Audience, funkce Beacon, Facebook Connect apod. Část práce, která se věnuje vztahu Facebooku a státních institucí, zde pouze NSA, by mohla být rozpracována trochu šířeji. Je zde popisován program Prism, ale zcela chybí širší přesah v alianci světových velmocí na získávání informací z datových toků známý jako Five Eyes. Další výklad je ale opět velmi zajímavý. Autorka zde představuje to, co sama nazývá mezilidský dohled na Facebooku a zejména fenomén kyberšikany. Vhodně přitom využívá pojmů Daniela Trottierra „digitální stigma“ a „zkažená identita (spoiled identity)“ a zároveň prací Valerie Steeves, která se věnuje problematice mládeže na sociálních sítích. Následující popisy Twitteru a Instagramu jsou pouze doplněním šířeji popsaného vztahu dohledu a Facebooku, přičemž je kladen důraz na odlišnost těchto platform.

Závěr práce je bohužel opět velmi zkratkovitý. Autorka by se mohla lépe vypořádat s tím, co si v práci vytkla a čeho dosáhla. Nalezneme zde také věty, u kterých by se měla zamyslet, co jimi říká.

Například ve větě *„Společnost už nedohlží jen na ty, které má ve své bezprostřední fyzické blízkosti, dohled lze nyní uplatňovat bez ohledu na demografii nebo čas.“* (str. 74). Je to opravdu společnost, kdo dohlíží? A co se myslí tou demografií a časem? O kus dále pak čteme, že obliba Facebooku je v tom, že umožňuje největší možnost dohledu mezi lidmi a také Facebooku směrem k uživatelům, díky čemuž generuje zisky? Ano, Facebook umožňuje dříve nevídané možnosti sledování druhých (voyeurství), ale také sebe prezentace (exhibicionismu), a hlavně nové možnosti komunikace a sdílení, které oslovují velkou část světové populace, která má k sociálním sítím přístup. Jak to popisují různí teoretici dohlížení (např. zde užívaný Bauman), Facebook v sobě musí zahrnovat nějaký užitek a přínos, aby byli lidé ochotni „platit“ za to tím, že sdílí své soukromí.

Celkově tak práce působí dvojitým dojmem. První část by si zasloužila přepracovat, druhá, ta hlavní, je výrazně lepší. Formálně nemám kromě množství příklepů vážnější výhrady. V době obhajoby budu mimo republiku, za což se kolegyni Heroldové předem omlouvám. Navrhuji hodnocení stupněm 2-3 podle výsledku obhajoby.

12. 9. 2016

Mgr. Daniel Slavíček, Ph.D.
EKS, FHS UK